

14. Пушкар Е. Г. Исковое производство в гражданском процессе. Львов: Изд-во «Вища школа», 1978. 200 с.
15. Пушкарь Е.Г. Исковое производство в советском гражданском процессе. Львов : Изд-во при Львовском ун-те, 1978. 191 с.
16. Синицька Я. П. Юридична природа судового рішення в адміністративному судочинстві. *Форум права*. 2011. № 4. С. 681–685. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-4/11survac.pdf>.
17. Сусак М.С. Судові рішення адміністративного суду першої інстанції та процесуальний розсуд. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2019. № 41, том 1. С. 107-111.
18. Труш М. І. Судове рішення в адміністративному процесі : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук : 12.00.07 – Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / Марта Ігорівна Труш ; Міністерство освіти і науки України, Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2017. 219 с.
19. Штефан М. Й. Цивільне процесуальне право України: Підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. Київ: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2005. 624 с.
20. Юдельсон К. С. Судебные доказательства и практика использования их в советском гражданском процессе. М. : Госюриздат, 1956. 252 с.

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2022.2.14>

КАЗЬМІНА-ВОРОНЕЦЬ Я.С.

**ОРГАНИ ТА ПОСАДОВІ ОСОБИ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ
ЯК СУБ'ЄКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ «ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КУРСУ»
В СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО УКРАЇНИ**

**BODIES AND OFFICIALS OF PUBLIC AUTHORITIES
AS SUBJECTS OF IMPLEMENTATION OF THE “EUROPEAN GREEN COURSE”
IN AGRICULTURE OF UKRAINE**

В статті на підставі вітчизняних та міжнародних документів, нормативно-правових актів аналізуються суб'єкти впровадження «Європейського Зеленого Курсу» в сільське господарство України. Робиться акцент саме на суб'єктах – представниках органів публічної влади. Адже інституціональна складова впровадження ЄЗК в сільське господарство України в нинішніх умовах, як ніколи, вимагає створення правового середовища та вжиття рішучих реформаційних заходів, в основі якої будуть покладені принципи та цінності ЄС. В статті надається авторське визначення структури суб'єктів впровадження «Європейського Зеленого Курсу» в сільське господарство України, а саме органів публічної влади: Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України та відповідні міністерства, органи місцевого самоврядування, Народні депутати України, Міжвідомча робоча група з питань координації подолання наслідків зміни клімату в рамках ініціативи Європейської Комісії «Європейський зелений курс». Зазначена система суб'єктів, застосовуючи адміністративно-правові методи і форми й передбачаючи правову сферу діяльності, публічно бере участь у здійсненні державної політики з метою досягнення цілей та виконання завдань ЄЗК, а також його впровадження у сільське господарство України. основними суб'єктами впровадження ЄЗК в сільське господарство

© КАЗЬМІНА-ВОРОНЕЦЬ Я.С. – здобувач (Науково-дослідний інститут публічного права)

України є представники Центральних органів виконавчої влади, а саме представники наступних міністерств: Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України; Міністерства енергетики України; Міністерства інфраструктури України; Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України; Міністерства розвитку громад та територій України; Міністерства закордонних справ України; Урядового офісу координації європейської та євроатлантичної інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України. На нашу думку зазначений склад необхідно обов'язково доповнити і Міністром цифрової трансформації. Так як одним із основних завдань, які стоять перед Урядом України щодо впровадження ЄЗК в сільське господарство є впровадженням цифрових рішень у сільське господарство.

Ключові слова: суб'єкти впровадження, Європейський Зелений Курс, органи публічної влади, сільське господарство.

The article analyzes the subjects of implementation of the «European Green Deal» in agriculture of Ukraine on the basis of domestic and international documents, regulations. Emphasis is placed on the subjects – representatives of public authorities. After all, the institutional component of the implementation of the EPC in Ukraine's agriculture in the current environment, as never before, requires the creation of a legal environment and the adoption of decisive reform measures, which will be based on EU principles and values. The article provides an author's definition of the structure of the subjects of the European Green Deal in agriculture of Ukraine, namely public authorities, we include: The President of Ukraine, the Verkhovna Rada of Ukraine, the Cabinet of Ministers of Ukraine and relevant ministries, local governments, People's Deputies of Ukraine, the Interdepartmental Working Group on Coordination of Climate Change Coordination within the European Commission's European Green Deal. This system of entities, using administrative and legal methods and forms and providing for the legal sphere of activity, publicly participates in the implementation of state policy in order to achieve the goals and objectives of the European Green Deal, as well as its implementation in agriculture of Ukraine. The main actors in the implementation of the European Green Deal in agriculture of Ukraine are representatives of the Central Executive Bodies, namely the representatives of the following ministries: Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine; Ministry of Energy of Ukraine; Ministry of Infrastructure of Ukraine; Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture of Ukraine; Ministry of Development of Communities and Territories of Ukraine; Ministry of Foreign Affairs of Ukraine; Government Office for Coordination of European and Euro-Atlantic Integration of the Secretariat of the Cabinet of Ministers of Ukraine. In our opinion, this composition must be supplemented by the Minister of Digital Transformation. Since one of the main tasks facing the Government of Ukraine on the implementation of European Green Deal in agriculture is the implementation of digital solutions in agriculture.

Key words: subjects of implementation, European Green Deal, public authorities, agriculture.

Постановка проблеми. В багатьох стратегічних документах України також зазначається про необхідність синергії зусиль органів влади, бізнесу та громадянського суспільства для просування України у світі. При цьому головною передумовою їх реалізації є суспільний договір між владою, бізнесом та громадянським суспільством, де кожна сторона має свою зону відповідальності. Відповідальність влади – провести реформи, забезпечити баланс інтересів між громадянським суспільством, державою і бізнесом, просто прозора та якісно працювати за новими підходами, гарантувати дотримання прав людини. Відповідальність бізнесу – підтримувати й розвивати бізнес-середовище, державу та громадянське суспільство, сумлінно сплачувати податки, здійснювати ефективні інвестування в економіку держави, дотримуватися принципів чесної праці та конкуренції. Відповідальність громадянського суспільства – контролювати владу, жити відповідно до принципів гідності та неухильно додержуватися Конституції і законів України [1].

Тому нагальною потребою для України наразі стає формування правоздатної системи суб'єктів впровадження Європейський Зелений Курс (далі ЄЗК) у сільське господарство України, побудованої на основі розвитку владно-суспільних взаємовідносин, взаємодії органів публічної

влади, бізнесу та інститутів громадського суспільства, вдосконалення правового статусу та форм і методів діяльності [2].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Суб'єкти впровадження «Європейського Зеленого Курсу» в сільське господарство України досить недавно стали предметом аналізу наукових досліджень вчених різних галузей наукових знань, зокрема ними є: Алектанкіна К., Клименко О., Мала С., Ткаченко Я. та інші. Однак чіткого розуміння суб'єктів впровадження зазначеного курсу не має, що спонукає нас до дослідження цього питання.

Метою статті є висвітлення власної думки щодо системи суб'єктів впровадження «Європейського Зеленого Курсу» в сільське господарство України.

Виклад основного матеріалу. Базове поняття суб'єкта впровадження ЄЗК України не визначено. Поділяючи наукову позицію деяких фахівців [3; 4], ми вважаємо, що необхідно в першу чергу визначити органи публічної як суб'єктів впровадження ЄЗК у сільське господарство України, до таких ми відносимо: Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України та відповідні міністерства, органи місцевого самоврядування, Народні депутати України, Міжвідомча робоча група з питань координації подолання наслідків зміни клімату в рамках ініціативи Європейської Комісії «Європейський зелений курс». Зазначена система суб'єктів, застосовуючи адміністративно-правові методи і форми й передбачаючи правову сферу діяльності, публічно бере участь у здійсненні державної політики з метою досягнення цілей та виконання завдань ЄЗК, а також його впровадження у сільське господарство України.

Коротко розглянемо повноваження та види діяльності зазначених суб'єктів у процесі впровадження ЄЗК у сільське господарство України.

Перший суб'єкт впровадження ЄЗК – це Президент України, який відповідно до частини 2 статті 102 Конституції України – є гарантом реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору [5]. Крім зазначеного, Президент України в межах своїх повноважень затверджує стратегічні документи щодо напрямків державної політики у сфері впровадження ЄЗК ззагалі та у сільське господарство України – зокрема. Наприклад, Указом Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» [6] було визначено досягнення продовольчої безпеки, поліпшення харчування і сприяння сталому розвитку сільського господарства пріоритетними напрямками державної політики.

Президент України є Головою Ради національної безпеки і оборони, яка в своїй діяльності та рішеннях неодноразово визначала питання сталого розвитку та продовольчої безпеки пріоритетними для державної політики. Так, були введені в дію Рішення РНБО Указом Президента України: № 111/2021 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 23 березня 2021 року «Про виклики і загрози національній безпеці України в екологічній сфері та першочергові заходи щодо їх нейтралізації»» [7]. Зазначені документи хоча прямо не регулюють впровадження ЄЗК у сільське господарство, але створюють правові умови для його забезпечення.

Крім нормотворчої діяльності Президент України регулярно приймає участь у міжнародних заходах, що проводяться з метою активізації політики країн у напрямку сталого розвитку та кліматичної нейтральності. Так, Президент України Володимир Зеленський виступав на 26-ї Конференції Сторін Рамкової Конвенції ООН про зміну клімату, що стало відчутним поштовхом для посилення кліматичної політики в Україні і її визнання світовими країнами-лідерами [8].

Наступними суб'єктами впровадження Європейського Зеленого Курсу в сільське господарство України є органи публічної влади та їх посадові особи.

На думку В. Тертичка, під час впровадження державної політики, в будь-якій сфері, активну участь беруть законодавчі й виконавчі інститути влади, виконуючи при цьому свої професійні обов'язки [9]. Так як їх державно-політичні рішення: цілеспрямовані на вирішення проблем державного значення й рівня; приймаються їх державними інституціями; оформлюються у вигляді нормативно-правових актів, програмно-цільових документів та організаційно-розпорядчих рішень; формуються на основі суспільно-політичних впливів – відповідь на проблему; є обов'язковими для виконання; мають першочерговість забезпечення ресурсами; повинні оцінюватися на результативність й ефективність [9; 3].

Орган державної влади, який відповідальний за впровадження ЄЗК в сільське господарство України – ВРУ. Основним завданням якого є прийняття законів та рішень, що допоможуть Україні стати кліматично нейтральною країною. Протягом останніх десяти років ВРУ прийняла ряд законів, які були направлені як на впровадження європейських кліматичних стандартів, так і на створення вітчизняної правової бази (про це детально йшлося на попередніх етапах нашого дослідження).

Також при ВРУ створені і діють комітети, що готують, розглядають та вносять пропозиції до законодавства України. Відповідно до Плану роботи 22.12.2021р. Комітетом з питань екологічної політики та природокористування у форматі відеоконференції було проведено слухання на тему: «Кліматична стратегія України. Підсумки 26-ї Конференції Сторін Рамкової Конвенції ООН про зміну клімату. Українська екологічна складова Європейського Зеленого Курсу. План дій Уряду до 2030 р. щодо реалізації вимог Оновленого національно визначеного внеску України до Паризької угоди». У слуханнях взяли участь народні депутати України, керівники та представники центральних органів виконавчої влади, наукових, міжнародних та громадських організацій [8].

Також, Комітетом Верховної Ради України з питань екологічної політики та природокористування був підготовлений Законопроект № 6544 від 24.01.2022 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо модернізації державної політики в напрямі досягнення Цілей сталого розвитку та стимулювання впровадження раціональної моделі споживання природних ресурсів і продукції» [10]. Який розроблено з метою забезпечення реалізації Цілей сталого розвитку, забезпечення впровадження моделі раціонального споживання природних ресурсів та товарів повсякденного вжитку, споживання яких спричиняє негативні побічні наслідки для довкілля, вичерпування природних ресурсів, погіршенню стану громадського здоров'я [11].

Наступним органом державної влади який відповідає за впровадження ЄЗК в сільське господарство України – це Кабінет Міністрів України. Згідно зі ст. 113 Конституції України він є вищим органом у системі органів виконавчої влади. Здійснює виконавчу владу як безпосередньо, так і через центральні та місцеві органи виконавчої влади, спрямовуючи, координуючи та контролюючи їх діяльність; як суб'єкт державного регулювання визначає напрями розвитку сільського господарства; спрямовує діяльність підпорядкованих йому органів виконавчої влади; розробляє на строк своїх повноважень програму діяльності, яка спрямована на відродження відповідної галузі, укладає міждержавні угоди і координує міжнародне співробітництво з питань сталого розвитку сільського господарства в Україні та її кліматичної нейтральності [5].

Відповідно до Положення «Про Кабінет Міністрів України» основним програмним документом зазначеного органу є Програма діяльності КМУ (далі Програма). Станом на початок 2022 року оновлена Програма так і не була затверджена ВРУ. КМУ розробив нову, вже третю Програму до 2024 року – тепер вона втричі більша і охоплює цілі від інфраструктури до енергетики, бізнесу та інвестицій В якій уряд взявся за екологію й розвиватиме ініціативи щодо декарбонізації економіки згідно Європейського зеленого курсу. До 2022 року планують створити Фонд декарбонізації для фінансування енергоефективних заходів. Крім того, для залучення інвестицій планують випускати «зелені облігації». Чимало уваги приділили держпідтримці сільгоспвиробників, агросстрахуванню, меліорації та прозорому регулюванню земельних відносин [12]. Аграрний сектор визначений однією із стратегічних сфер економіки, яку Уряд планує зробити конкурентоспроможною та «зеленою». Однак Проект «Постанови про Програму діяльності Кабінету Міністрів України» [13] № 3330 від 13.04.2020 р. так і не був затверджений ВРУ і відправлений на доопрацювання.

Таким чином, КМУ виконує подвійну функцію щодо державної політики, оскільки поєднує в собі як нормотворчу форму (видає постанови, розпорядження, здійснюючи пошук збалансованості рішень між органами державної влади та суспільством), так і правозастосовну форму державної політики, зокрема у сфері впровадження ЄЗК в сільське господарство України (шляхом реалізації прийнятих рішень та узгодження їх між іншими суб'єктами державної політики) [3].

Крім зазначеного КМУ в межах своїх повноважень може створювати консультативно-дорадчі органи для впровадження державної політики. Так, наприклад, Постановою КМУ від 24.01.2020 р. № 33 «Про утворення міжвідомчої робочої групи з питань координації подолання наслідків зміни клімату в рамках ініціативи Європейської Комісії «Європейський зелений курс»» був утворений тимчасовий консультативно-дорадчий орган Кабінету Міністрів України. Метою якого є забезпечення узгоджених дій центральних та місцевих органів виконавчої влади щодо визначення механізмів реалізації державної політики з питань імплементації цілей сталого розвитку України, створення умов для забезпечення конкурентоспроможності українських виробників та підприємств під час реалізації ініціативи Європейської Комісії «Європейський зелений курс», збереження біорізноманіття, захисту здоров'я, добробуту громадян від ризиків та наслідків зміни клімату [14].

Якщо проаналізувати склад новоствореної міжвідомчої робочої групи, то її суб'єктів умовно можна класифікувати на наступні групи: основні і факультативні.

Основні суб'єкти, тобто ті які обов'язково за посадою є членами міжвідомчої робочої групи щодо впровадження ЄЗК у сільське господарство України. В зазначену групу входять:

Прем'єр-міністр України (голова міжвідомчої робочої групи), Віце-прем'єр-міністр з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України (заступник голови міжвідомчої робочої групи); Міністр захисту довкілля та природних ресурсів; Міністр енергетики; Міністр інфраструктури; Міністр розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства; Міністр розвитку громад та територій; Міністр закордонних справ; Генеральний директор Урядового офісу координації європейської та євроатлантичної інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів, секретар міжвідомчої робочої групи.

І факультативні суб'єкти, тобто ті які приймають участь у роботі міжвідомчої робочої групи за згодою. До цієї групи входять: Народні депутати України; Радники Прем'єр-міністра України; Представник Апарату Ради національної безпеки і оборони; Представники міжнародних організацій та установ в Україні, незалежні експерти і представники громадських об'єднань та неурядових організацій.

Тобто із зазначеного переліку основними суб'єктами впровадження ЄЗК в сільське господарство України є представники Центральних органів виконавчої влади, а саме представники наступних міністерств: Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України; Міністерства енергетики України; Міністерства інфраструктури України; Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України; Міністерства розвитку громад та територій України; Міністерства закордонних справ України; Урядового офісу координації європейської та євроатлантичної інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України.

На нашу думку зазначений склад необхідно обов'язково доповнити і Міністром цифрової трансформації. Так як одним із основних завдань, які стоять перед Урядом України щодо впровадження ЄЗК в сільське господарство є впровадженням цифрових рішень у сільське господарство.

Крім того, п. 9 «Положення про міжвідомчу робочу групу з питань координації подолання наслідків зміни клімату в рамках ініціативи Європейської Комісії «Європейський зелений курс»» [14], який визначає повноваження Голови міжвідомчої групи необхідно доповнити наступним змістом: «відповідальність за підготовку та оприлюднення щорічного звіту про реалізацію державної політики щодо впровадження ЄЗК та виконання Національного плану дій з реалізації Основних засад (стратегії) державної «зеленої» політики», які ще необхідно розробити і прийняти.

Органи місцевого самоврядування – наступний суб'єкт впровадження ЄЗК у сільське господарство України. Хоча вони не належать до системи державних органів влади, будучи самостійним видом публічної влади, органи місцевого самоврядування у певних визначених законодавством межах здійснюють функції органів виконавчої влади [15]. З реформуванням місцевого самоврядування та впровадженням адміністративно-територіальної реформи, громадам надано більш розширені повноваження стосовно розпорядження власними ресурсами та майном, але з тим покладено і більшу відповідальність щодо прийняття рішень у сфері місцевого розвитку та забезпечення населення гідними умовами життя [16].

Так, відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування» до повноважень сільських, селищних та міських рад входить: схвалення угод про об'єднання євро регіонального співробітництва, прийняття рішень про утворення об'єднання євро регіонального співробітництва, про приєднання до такого об'єднання або про вихід з нього, затвердження статуту об'єднання євро регіонального співробітництва та внесення до нього змін; прийняття рішень про вступ до європейського об'єднання територіального співробітництва та про вихід з такого об'єднання; затвердження програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць, цільових програм з інших питань місцевого самоврядування; прийняття рішень про укладення спеціальних інвестиційних договорів відповідно до Закону України «Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями»; надання відповідно до законодавства згоди на розміщення на території села, селища, міста нових об'єктів, у тому числі місць чи об'єктів для розміщення відходів, сфера екологічного впливу діяльності яких згідно з діючими нормативами включає відповідну територію тощо [17].

Повноваження виконавчих органів місцевого самоврядування також прописані в аналізованому законі. Однак, зрозуміло, що процес впровадження ЄЗК в Україні тільки розпочався, тому повноваження органів місцевого самоврядування і їх виконавчих органах щодо його впровадження в Законі України «Про місцеве самоврядування» не визначені. Тому після прийняття ряду стратегічних документів необхідно буде вносити відповідні зміни у чинне законодавство та створювати нове.

Однак не зважаючи на відсутність законодавства у сфері впровадження ЄЗК в сільське господарство України, існує ряд місцевих програм, які направлені на реформування сільських

територій та господарств в напрямку екологізації та кліматичної нейтральності. Так, наприклад, для мешканців багатьох українських сіл доступ до сталого та безпечного водопостачання усе ще залишається проблематичним. Тому починаючи з 2007 року, уряд Швейцарської Конфедерації підтримує створення подібних локальних (іншими словами – децентралізованих) систем водопостачання в окремих регіонах України. Це здійснюється у рамках Швейцарсько-українського проекту підтримки децентралізації в Україні DESPRO, який реалізується Швейцарським центром ресурсів та консультацій з питань розвитку Skat Consulting Ltd. За цей час через DESPRO було надано підтримку понад 100 сільським громадам. За рахунок виконання проектів близько 70 тис. сільських мешканців покращили або отримали вперше доступ до якісного централізованого питного водопостачання. Використаний підхід довів, що існує великий потенціал для подальшого використання таких систем у селах України [18, с. 6].

Отже, органи місцевого самоврядування за відсутності нормативно-правових актів щодо впровадження ЄЗК у сільське господарство втілюють окремі його елементи (у сферах водопостачання, управління відходами, боротьба з осушенням та деградацією земель, популяризації органічного землеробства тощо) шляхом співпраці окремих місцевих громад за підтримки міжнародних партнерів і вітчизняних громадських інституцій при реалізації проектів підтримки.

Висновки. Система суб'єктів впровадження ЄЗК в Україні створена, але за відсутності як стратегічних документів, так і поточних нормативно-правових актів які б визначали повноваження зазначених суб'єктів зарано говорити про ефективність і результативність зазначеного курсу. Політичний дискурс України показав, що вона віддана ідеям ЄЗК, щоб стати світовим лідером у сфері кліматичної нейтральності та зелених технологій. Зрозуміло, що розвиток її адміністративного потенціалу сприятиме взаємозалежному та стійкому підходу ЄЗК. Нами доведена адміністративна спроможність України щодо впровадження ЄЗК у сільське господарство України. Однак, необхідно посилити інституційну складову шляхом створення спеціальної організаційної структури, яка б здійснювала координацію впровадження зазначеного курсу як на центральному, так і на місцевому рівнях. Ефективність впровадження ЄЗК в Україні вимагає розробки Національного плану «зеленої угоди» за підтримки інших суб'єктів впровадження ЄЗК в сільське господарство. Усі суб'єкти впровадження мають бути залучені до публічних дебатів, щоб підвищити обізнаність та краще зрозуміти філософію ЄЗК та її довгострокові переваги для широкої громадськості. Регіональні та місцеві рішення, створені в рамках ЄЗК, стануть моделями передового досвіду, які сприятимуть передачі та локальній адаптації, спрямованій на його впровадження в сільське господарство України.

Список використаних джерел:

1. Інструменти та механізми вироблення й впровадження публічної політики в Україні. *Укрінформ*, 2019. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/2713805-instrumenti-ta-mehanizmi-viroblenna-j-vprovadzenna-publicnoi-politiki-v-ukraini.html.
2. Балабан С. М. Публічне адміністрування сферою фізичної культури та спорту: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Дніпро, 2017. 207 с.
3. Авакян Т. А. Суб'єкти й форми реалізації державної політики у сфері внутрішніх справ. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*, 2015. № 1. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/169/1/7.pdf>
4. Soroka, Larysa. Public Regulation of Space Activities in Ukraine. *Advanced Space Law*, 2019. Volume 4, P. 68-79. <https://doi.org/10.29202/asl/2019/4/7>
5. Конституція України від 28.06.1996. *Відомості Верховної Ради*, 1996. № 30. Ст. 141.
6. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>
7. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 23 березня 2021 року «Про виклики і загрози національній безпеці України в екологічній сфері та першочергові заходи щодо їх нейтралізації»: Указ Президента України: від 23.03.2021 р. № 111/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1112021-37505>.
8. Підсумки 26-ї Конференції Сторін Рамкової Конвенції ООН про зміну клімату. Українська екологічна складова Європейського Зеленого Курсу. План дій Уряду до 2030 р. щодо реалізації вимог Оновленого національно визначеного внеску України до Паризької угоди. Комітет Верховної Ради України з питань екологічної політики та природокористування, 2021. URL: https://komekolog.rada.gov.ua/documents/sluhannja/kom_sluhannja/75730.html.

9. Тертичка В. В. Державна політика: аналіз і впровадження в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра наук з держ. упр.: 25.00.01. К., 2004. 36 с.

10. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо модернізації державної політики в напрямі досягнення Цілей сталого розвитку та стимулювання впровадження раціональної моделі споживання природних ресурсів і продукції: Проект Закону № 6544 від 24.01.2022 р. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/38796>

11. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо модернізації державної політики в напрямі досягнення Цілей сталого розвитку та стимулювання впровадження раціональної моделі споживання природних ресурсів і продукції». URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1176738>.

12. Уряд розробив нову Програму дій: чого хочуть від економіки на 82 сторінках. *Економічна правда*, 2019 URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2021/06/29/675438>.

13. Проект «Постанови про Програму діяльності Кабінету Міністрів України» № 3330 від 13.04.2020 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68573.

14. Про утворення міжвідомчої робочої групи з питань координації подолання наслідків зміни клімату в рамках ініціативи Європейської Комісії «Європейський зелений курс»: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.01.2020 р. № 33. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/33-2020-%D0%BF#Text>.

15. Зирін Б. О. Адміністративно-правове регулювання фізкультурно-оздоровчої діяльності в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2020. 212 с.

16. Козак В. І., Козлюк О. О. Розробка галузевих стратегій та програм водопостачання, водовідведення та санітарії в об'єднаних територіальних громадах : методичний посібник. DESPRO, 2019. 62 с. URL: https://hromady.org/wp-content/uploads/2020/11/rozr_galuz_strateg_2019.pdf.

17. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05. 1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

18. Сільське питне водопостачання: від ідеї – до реалізації. Як створити централізовану систему водопостачання децентралізованим способом. За заг. ред. В. Є. Сороковського. Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні» DESPRO, 2016. 170 с. URL: https://hromady.org/wp-content/uploads/2020/11/Despro_voda_print.pdf.